

Katarina TODOROVIĆ*

ŠKOLA I DIGITALNI MEDIJI

Sažetak: Ideja od koje krećemo je: kritički promisliti o neprincipijelnom odnosu crnogorskog društva prema djeci kao sopstvenoj budućnosti, iz perspektive uticaja digitalnih medija u školi i van nje. S obzirom na to da je doba u kojem živimo doba digitalizacije, potrebe za vještinama koje zahtijevaju digitalni mediji su stvar svih pojedinaca. Zadatak osnovnog školstva u Crnoj Gori je vaspitanje i obrazovanje, a to znači pripremanje za budućnost kroz formiranje sistema vrijednosti, sticanje znanja, vještina i formiranje navika. Cilj ovog rada je pokušaj rasvjetljivanja položaja učenika između života van škole i u školi, a krećemo sa pretpostavkom da današnje generacije rastu i razvijaju se zajedno sa razvojem digitalnih medija, ali ne i škola kao institucija. Umjesto da škola, kao servis koji vaspitanike treba da uputi u samostalni život i tehnike dolaska do novih znanja, prednjači u osavremenjivanju kada je digitalizacija u pitanju, ona „kaska” i ne prilagođava se savremenim zahtjevima. Gdje je onda mjesto toj istoj djeci i na koji način da balansiraju između knjige koju propagira škola i knjige koju ne propagiraju mas-mediji? Nivo i kvalitet zahtjeva od verbalne, neverbalne i pisane komunikacije veoma se razlikuje u školi današnjice od standarda koje promoviraju masovna kultura koja utiče na razvoj djece, a takođe stvara konfuziju kada je u pitanju formiranje stavova putem kojih se, u krajnjoj liniji, formiraju i same ličnosti.

Cljučne riječi: *učenici, nastavnici, škola, digitalni mediji, obrazovanje*

1. UVOD

Oni koji se u sadašnjem trenutku nalaze u ulozi učenika tokom čitavog svog života će se suočavati sa promjenama na socijalnom području, sa promjenama okoline, sa promjenama u nauci i tehnologiji, te u industriji, s njihovim uticajima na tržište zapošljavanja i konačno sa promjenama modela porodičnog života. Zato se u razvijenom svijetu ponovo isti-

* Prof. dr Katarina Todorović, Univerzitet Crne Gore, Filozofski fakultet, Nikšić

će uloga vaspitanja i obrazovanja, te zahtjev za njihovim bržim odazivom na promijenjene i prilagođavanje uslovima života. Škola se, kao institucija, veoma sporo odaziva na potrebe savremenog svijeta i na novi tip učenika. Na tom planu se još uvijek suočavamo sa obrazovanjem koje onemogućava razumijevanje povezanosti učenja i života, što je neophodno za kompleksno učenje.

U osnovi svakog vaspitnoobrazovnog procesa jeste komunikacija koja je u direktnoj vezi sa pojmom informacije, a neki ga autori čak smatraju samom suštinom komunikacije. Neke od teorija komunikacije počivaju upravo na stavu da je komunikacija isključivo proces prenošenja informacija, kakva je Šenon-Viverova matematička teorija, ali je njihov glavni nedostatak potcjenjivanje uticaja psihosocijalnih faktora, koji u velikoj mjeri određuju komunikaciju koja se dešava među ljudima i obezbjeđuje postojanje implicitnog i eksplicitnog slanja informacija. Komunikacija među ljudima je moguća isključivo na osnovu prisustva logičkoobjektivnih i estetski subjektivnih kodova. Logički smisao poruke u potpunosti je kodiran, zatvoren, dok je estetska predstava uvijek samo jednim dijelom kodirana i omogućava slobodno tumačenje primaoca poruke. Između ova dva kôda postoje društveni kodovi, koji predstavljaju sisteme pravila za regulaciju odnosa među ljudima.

U današnjem svijetu, informacija se prenosi značajno brže nego nekada, a od brzine i blagovremenosti dobijanja informacije sve češće zavise brojni efekti ljudskog djelovanja. Za prenošenje informacija neophodni su određeni mediji, a najsavremeniji su mas-mediji, audio-vizuelni digitalni mediji i internet.

S obzirom na to da je škola institucija koja treba da predstavlja nosioca promjena, u nastavi je neophodno uspostaviti tijesnu vezu između iskustava i znanja stečenih van škole i u školi jer aktivnost djece ima porijeklo u povezivanju ova dva tipa znanja i iskustva, a bez aktivizacije učenika u procesu nastave ne mogu se postići postavljeni ciljevi, niti može doći do adekvatnog razvoja savremenog čovjeka. Dijete treba da uči onako kako živi, odnosno proces učenja treba prilagoditi mogućnostima i potrebama djece određenog razvojnog uzrasta. Način prilagođavanja i usredsređivanja nastave na dijete jeste adekvatan izbor strategija, jer različite strategije angažuju različite mentalne procese. U dobro organizovanom nastavnom procesu ima mjesta kako za strategije koje angažuju više mentalne procese, tako i za one koje zahtijevaju jednostavnije i niže mentalne procese. Pored toga, važno je da u učionici uvijek postoji dovoljan broj razli-

čitih razvojno primjerenih materijala, koji omogućavaju sticanje različitih iskustava, oblikovanje ličnog znanja i shvatanje svijeta.

S obzirom na to da je digitalizacija u razvijenim zemljama dovela do definisanja kulture življenja kroz nivo upotrebe digitalnih medija, a škola je integralni dio društva i spona između novih sadržaja i onih kojima je znanje potrebno, nalazi se na mjestu gdje je granica između novine i pretjerane potrebe za promjenom tanka.

Sve se češće postavlja pitanje u šta prerasta svrha škole, da li digitalizacija osvaja primat u vaspitnoobrazovnim institucijama, da li joj je treba i prepustiti?

Da li škola vodi i usmjerava razvoju ili gubi bitku sa mas-medijima?

Kako stigismo od „tablica” do „tableta”?

Da li se škola prilagođava činjenici da će uskoro sve informacije biti dostupne onlajn?

Strah od digitalizacije obrazovanja ili euforija koja mijenja tablu kompjuterom, a olovku „mišem”?

Da li su današnje generacije definitivno „ekran”, a ne „knjiga” generacije?

Navešćemo samo jedan primjer koji će oslikati realnu situaciju i tendenciju kada je digitalizacija najmlađih u pitanju. Rezultati istraživanja koje je još 2007. godine realizovalo Udruženje vaspitača Beograda na populaciji od 1.008 roditelja i djece od 3–7 godina u 15 predškolskih ustanova, govore o tome da djeca od dvije godine i par mjeseci ovladavaju „mišomotorikom”, a da 79% djece od 3–6 godina ima kompjuter i koristi ga u prosjeku 2 sata dnevno, a sa 6 godina se to vrijeme značajno povećava. Šta se desilo u međuvremenu, za proteklih sedam godina, šta se desilo sa procentima, da li sada ove rezultate možemo da koristimo kao polaznu osnovu i za manje razvijene sredine. Koliko ste npr. kompjutera i mobilnih telefona, tablet računara i sl. promijenili za posljednjih 7–8 godina? Samim tim neminovno je pitati se da li je naša škola spremna za ove i ovakve šestogodišnje čak prve?

2. ŠKOLA I UČENIK U USLOVIMA DIGITALIZACIJE

Evolucija današnjeg svijeta obilježena je izuzetnim razvojem obrazovanja i školovanja, do sada neviđenim u istoriji čovječanstva. Nekoliko činjenica naročito svjedoči o ritmu i širini te pojave. Upis u školske institucije raste mnogo brže nego stanovništvo u cjelini, tako da je danas broj uče-

nika i studenata u svijetu prešao milijardu. Sve je prisutnija težnja ka univerzalnom srednjem obrazovanju, a visokoškolsko obrazovanje doživljava pravu eksploziju i po broju univerziteta i po broju upisanih studenata. Naravno, taj je razvoj obrazovanja i školskih sistema imao različite oblike od zemlje do zemlje. Pod uticajem demokratizacije obrazovanja, koja je naročito došla do izražaja krajem dvadesetog vijeka, razvoj školskih sistema i školske mreže odvijao se po kvantitativnom modelu. Sveprisutna je postala želja i napor da se što većem broju djece i mladih omogući što duže školovanje, produžavanjem perioda obaveznog obrazovanja i organizovanjem obrazovanja odraslih. Takođe, kvantitativni model razvoja škole i školskih sistema nije pružao kvalitetno obrazovanje svima, već samo manjem broju mladih. U potpunosti je zasnovan na principu istoričnosti i enciklopedizma, kojima se postojećim programima stalno dodaju novi materijali i sadržaji koje donosi naučnotehnološki razvoj. S druge strane, kvantitativni model razvoja školskih sistema u potpunosti zanemaruje poslijeshkolsko obrazovanje i sve druge mogućnosti za učenje, a naročito neformalne oblike obrazovanja i sredstva masovnih komunikacija. Te, kao i neke druge činjenice svjedoče da je škola, kako se to često kaže, u krizi, a uz to bi se moglo reći i da kriza ima različite uzroke, povode i manifestacije. Ipak, ono što je porazno opisuje Negroponte kada kaže „da kada bi jedan nastavnik iz sredine XIX vijeka uz pomoć vremeplov-mašine bio transponovan u jednu današnju učionicu, mogao bi, izuzev malog broja stručnospecifičnih detalja, da nastavi posao svog kolege sa kraja XX vijeka. Nema nekih značajnih razlika između nastave od prije 150 godina i danas, a obim ugrađene tehnologije je skoro nepromijenjen”[1].

Jedna od važnih krilatica pomenutog autora Nikolasa Negoropontea jeste da se računarstvo više ne tiče samo kompjutera, već života uopšte. Njegovi opisi škole jesu drastični, ali je i naša navika da se hvalimo neprevaziđenošću organizacije nastave koju nam je zavještao Komenski prije 400 godina između ostalog odjek pedagoške nemoći i nerazumijevanja socijalnog ambijenta u kojem škola opstaje. Pored toga, treba imati u vidu da se najveći dio kriznog stanja škole može pripisati njoj samoj i njenoj nemogućnosti i nesposobnosti da uspostavi ravnotežu između dvije svoje osnovne funkcije: konzervativne i progresivne. Osnovna funkcija škole je da očuva postojeći sistem vrijednosti i kulturnih normi, postojeće obrasce ponašanja i mišljenja, cjelokupnu tradiciju i kulturu. Sa druge strane, škola mora da prati i afirmiše promjene u sopstvenoj i cjelokupnoj društvenoj strukturi, da produkuje i afirmiše nove i drugačije obrasce pona-

šanja i mišljenja. Te dvije funkcije su često neusaglašene i njihov sukob se manifestuje kao kriza škole.

„Veoma je izgledno da će škola sve više i više gubiti monopol nad prenošenjem znanja, jer paleta mogućih vidova obrazovanja postaje sve bogatija kada su u pitanju nova rješenja. Školstvo će, dakle, morati da redefiniše svoje mjesto u jednom širem i izmijenjenom sistemu” [2].

Da bi se promijenila praksa u ovom pravcu, potrebno je promijeniti način razmišljanja o promjenama koje treba da dovedu do kvaliteta u obrazovanju, jer se kvalitet ne može postići promjenom zakonske regulative, planova i programa, ciljeva i dr., već je potrebno proučavati preduslove za kvalitetnu nastavu, tražiti ih u praksi i sistematski podržati nastavnike u procesu promjena, što bi dovelo do povezivanja prakse i teorijskih rješenja.

Opšteprihvaćene karakteristike kvalitetne škole mogu se navesti i interpretirati na sljedeći način:

- *saradnički odnos* svih činilaca prilikom vođenja i prihvatanja odluka;
- odgovarajuća klima obezbjeđuje *odgovarajuće fizičko okruženje*, koje mora sa jedne strane obezbjeđivati osjećaj sigurnosti, a sa druge strane nuditi dovoljno podsticaja za aktivno učenje u različitim situacijama;
- akcenat je na *učenju svih* (ne samo djece!). To znači da svi učesnici nastavnog procesa imaju *visoka očekivanja od sebe* i od drugih i redovno prate napredak kako svoj, tako i drugih.

Jedan od najznačajnijih indikatora kvaliteta vaspitnoobrazovnog rada se odnosi na obezbjeđivanje uslova za učenje, koje je povezano sa iskustvima djece iz stvarnog života, te sa znanjem koje je za dijete smisleno i stečeno sa razumijevanjem. Takvo učenje inicira aktivno učenje, učenje u procesu kojeg je dijete mentalno angažovano u dobijanju neposrednih iskustava, koje mu pomaže da povezuje znanja i vještine, koje stiče koristeći svoje životno iskustvo. Značaj ove teme leži u činjenici da je neophodno u nastavi uspostaviti tijesnu vezu između iskustava i znanja stečenih van škole i u školi, jer aktivnost djece ima porijeklo u povezivanju ova dva tipa znanja i iskustva, a bez aktivizacije učenika u procesu nastave ne mogu se postići postavljeni ciljevi, niti može doći do adekvatnog razvoja savremenog čovjeka. „Aktivnost je kontinuum na kome se nalaze aktivnosti različitih vrsta i stepena složenosti. Postoje brojni kriterijumi, dimenzije po kojima se mogu razlikovati aktivnosti: verbalne – manipulativne, zadate – samostalno izabrane, receptivne – interaktivne, smislene – mehaničke, konvergentne – divergentne, aktivnosti ponavljanja (repetitivne) – aktivnosti otkrića, naložene – inicirane, samostalno izvedene – izvedene uz

pomoć, individualne – grupne itd (...) Razvoj znanja i kognitivni razvoj se, dakle, odvijaju u procesu usvajanja organizovanog korpusa ljudskih znanja iz važnih oblasti u institucionalnom školskom kontekstu. Svaka oblast ljudskog znanja organizovana je oko dinamičkog međudejstva životnog, iskustvenog znanja učenika i akademskih, naučnih znanja koje nudi škola. Škola bi morala biti mesto intenzivne integracije ta dva tipa znanja, čije sučeljavanje predstavlja plodan potencijal aktiviziranja učenika” [3]. Drugim riječima, dijete treba da uči onako kako živi, odnosno proces učenja treba prilagoditi mogućnostima i potrebama djece određenog razvojnog uzrasta. A kako djeca žive van školske organizacije, čime se bave i kako provode vrijeme i da li su interesovanja, potrebe i njihovi načini zadovoljavanja isti u školi i van nje?!

Djeca rođena početkom XXI vijeka su djeca digitalnog doba, djeca koja „rješavaju problem situacije različitim super-herojima”, obilaze svijet i putuju kroz vrijeme putem video-igrica, usvajaju vrijednosne sisteme prateći životne drame crtanih junaka. A čim pređu prag najobuhvatnijeg i najsystematičnijeg izvora vaspitanja i obrazovanja i osposobljavanja mladih za život, nalete na nesklad. Školski život, sama nastava i vannastavne aktivnosti se ne mogu zasnivati i dalje samo na živoj riječi i fonetskom pismu, a ne otvoriti se ka digitalizaciji. Novi kontekst čeka na školu koja treba aktivno da se uključi u novu eru, kroz teorijsko unapređenje digitalnih medija i praktičnu upotrebu istih u nastavnom procesu.

Zatvorenost obrazovnih procesa se može promijeniti, a najkonkretnije i najjednostavnije otvaranjem nastave, uvođenjem digitalnih medija, prije svega interneta a ako je tako, zašto onda nema interesovanja za učenje i poučavanje koje bi izašlo iz okvira neprilagođenog i nefleksibilnog? Uvođenje digitalnih medija u školu značilo bi shvatanje značaja kada je u pitanju međuzavisnost kulture kao savremenog fenomena i tehničko-tehnološkog zamajca 21. vijeka. Vrijednost digitalnih medija nalazimo u njihovom opšteobrazovnom i opštekulturnom značaju.

Ono što obilježava školu su prije svega faktori nastavnog rada, te osim djece/učenika i njihovih potreba, treba govoriti i o nastavnicima koji u svakom slučaju više utiču na kreiranje i organizaciju nastavnog procesa. Upravo zato neophodno da nastavnici posjeduju, razvijaju kroz proces nastave i dodatno usavršavanje, sve nastavničke kompetencije. Nastavnik treba da nauči kako da nove kompetencije i pristupe primijeni u nastavnom procesu jer su nastavničke kompetencije jedan od faktora koji doprinose ostvarivanju ciljeva vaspitanja i obrazovanja. Kompetencije nastavni-

ka brojni autori definišu kroz više kategorija od kojih je nama, ovoga puta, najznačajnija digitalna. Digitalne kompetencije su u stvari mogućnost adekvatne upotrebe elektronskih medija, uz logičko i kritičko upravljanja informacijama i dobro razvijene vještine komuniciranja i učestvovanja u umrežavanju preko interneta. Iz pedagoške perspektive se na upotrebu digitalnih medija ne gleda kao na preduslov dobre nastave, već kao na mogućnost koja doprinosi inoviranju nastave. Ovdje se postavlja pitanje kvaliteta digitalnih kompetencija nastavnika, jer Certifikati o stručnom usavršavanju iz ove oblasti ne znače automatski i efikasnost. Imati i koristiti digitalne medije u nastavi je početak, a njihova adekvatna upotreba znači cjelishodan proces koji se odvija na temelju učeničkih znanja, iskustava, sposobnosti i interesovanja.

3. UTICAJ DIGITALIZACIJE NA OSTVARIVANJE VASPITNOOBRAZOVNIH ZADATAKA

Krunski cilj našeg obrazovnog sistema, kao i svakog savremenog čovjeka, jeste osposobiti mlade za samostalni život u budućnosti, tj. kako to definišu pedagoška teorija i praksa učenje učenja. S obzirom na to da o učenju govorimo kao o aktivnosti koju realizuje učenik u procesu nastave u školi, nastavnikovu aktivnost nazivamo poučavanjem, a pridaje joj se dvostruka funkcija: usmjeravanje učenika sadržajima i sadržaja učenici i vođenje procesa učenja kroz koji prolaze učenici. Učenje je socijalna aktivnost, prije svega zbog neminovnosti socijalnog okruženja u školi, te o učenju govorimo kao o kompleksnom procesu koji se realizuje pod uticajem socijalne zajednice. Ovdje postajemo sve svjesniji onoga što se naziva skriveni kurikulum, koji se ogleda u neplaniranom, nesistematski realizovanom i necjelishodnom ponašanju nastavnika u procesu učenja. Odnos nastavnika prema nastavnim sredstvima, njihovom odabiru, načinu stavljanja u funkciju ili razlozi za neupotrebu, dio su tog neplaniranog ponašanja koje utiče na promjene do kojih dolazi u ličnosti svakog učesnika nastavnog procesa. Digitalizacija u nastavi doprinosi jednostavnijem građenju sistema znanja jer je upotrebom digitalnih medija moguće angažovanje više čula, što doprinosi trajnijem i funkcionalnijem znanju. Poznato je da je stepen zaboravljanja usljed neupotrebe veoma visok, a aktuelnost informacija u savremenom dobu relativno kratkotrajna. Digitalizacijom sistema obrazovanja dobija se velika prednost, a to je brzina protoka aktuelnih znanja i transferisanje znanja. Način prikazivanja sadržaja bi

trebalo da je zanimljiv, pa samim tim prijemčiviji učenicima, prikaz nastavnih sadržaja se može pratiti iz više uglova i kroz više nivoa složenosti, ali je važno i to da su mediji sami po sebi dio komunikacije među ljudima, kojoj teži svako svjesno biće. Sadašnje učenike, a buduće kreatore naše stvarnosti, kako kroz sadržaje, tako i kroz način prezentacije istih, pripremamo za proces promišljanja i stizanja do novih istina, ali bi taj proces neuporedivo brže tekao u situaciji kada bi se njihova znanja i vještine povezivale sa onim što tek treba da usvoje, a na tom putu nam se kao pomoć nude digitalni mediji.

Iako su u brojnim školama Crne Gore stigli kompjuteri, kompjuterske učionice, nastavni predmet informatika, nastavnici se stručno usavršavaju iz oblasti informatičke pismenosti, iskustva i znanja mladih *fejsovaca*, *twiteraša* i *instagramaca* ni minimalno nijesu iskorišćena. Mezosistemom se naziva odnos između porodičnog i školskog okruženja u kojima dijete paralelno, dobija smjernice i u okviru kojih mu se formira sistem vrijednosti. „Mezosistem čine odnosi između dva ili više okruženja u kojima osoba koja se razvija aktivno učestvuje” [4].

Okruženje u kojem djeca žive je prepuno (ne)adekvatnih čulnih nadražaja, koji utiču na formiranje njihove svijesti i potreba. Samim tim, školu treba prilagoditi učenicima, što bi podrazumijevalo da dobiju i korisno i privlačno, jer se danas i najkvalitetnije knjige pakuju u svjetlucavi, šareni papir:

- osim praktične strane, stimulansi moraju zadovoljavati i estetske potrebe;
- interpretaciju činjenica treba oblikovati tako da budu poželjne;
- ne fokusirati se na jedan izolovani problem, već opisati i problem smjestiti u širi kontekst;
- razvijati ljudsko razumijevanje i međusobno povezivanje.

Da bi se uvezao život u školi i onaj izvan nje, treba biti svjestan realnosti, a Mark Prenski je proučavao razlike između tih „digitalno urođenih” studenata, odraslih uz računare i ostalu tehnologiju, i njihovih digitalno „priučениh” učitelja – „digitalnih doseljenika”. Zaključio je kako su te razlike ključni problem iz kojeg proizilazi veliki dio ostalih problema koji se danas nalaze u obrazovanju.

„Prema tome, organizacija nastave uz pomoć kompjutera uvodi se prvenstveno s pretenzijom da se unaprijedi kvalitet sticanja znanja, vještina i navika; da se obezbijede što povoljniji uslovi za napredovanje i individualni razvoj svakog učenika; da se olakša i prilagodi proces učenja pojedincu, a istovremeno podstakne njegovo angažovanje... Pored osnovne

Tabela 1. Pozitivni uticaji digitalnih medija na realizaciju vaspitnoobrazovnih zadataka

Neki od zadataka svakog vaspitno-obrazovnog procesa su da:	Neki od mogućih načina podrške digitalnih medija vaspitnoobrazovnom procesu:
– obezbijedi adekvatna znanja na kraju planiranog i organizovano realizovanog procesa saznanja	– učesnici pravovremeno mogu doći do traženih informacija upotrebom baze podataka koja se uvijek može aktivirati i staviti u funkciju
– osposobi učesnike za razumijevanje odnosa koji vladaju između različitih oblasti ljudskog stvaralaštva	– putem određenih programa moguća su jednostavna ukrštanja i prikaz korelacionih odnosa koji vladaju među različitim naukama na različitim nivoima složenosti
– otvori puteve ka rješavanju problema koje nameće život	– ponude moguća rješenja problema, kroz iskustva drugih ili konsultacije sa adekvatnim izvorima
– osnaži učesnike da unapređuju, kreiraju i stvaraju	– omogućavaju platforme za dolazak do novih rješenja
– budu uvažene različitosti i individualizovana nastava	– programirani materijal za diferencijaciju učenja prema nivoima složenosti
– omogućiti upoznavanje sa svjetskom baštinom i dostignućima iz oblasti nauke, tehnike i tehnologije	– simuliranje određenih procesa, pojava i prostora koji su u fizičkom smislu teško dostupni ili nedostupni
– omogućiti upućivanje u otkrivanje sopstvenih mogućnosti i realizaciju potencijala.	– povezivanje igre i učenja, što su u suštini nerazdvojive aktivnosti u funkcionisanju svakog čovjeka ma koliko godina, iskustva i znanja imao, jer šta je igra do ekperimentisanje sa trenutkom, prostorom i ljudima, a sve sa ciljem saznavanja sopstvenih granica, prividno samo kroz i radi zabave.

namjene u nastavi, prikazani sistem može izuzetno efikasno da se koristi i za pretraživanje, proučavanje i konsultovanje zaista bogatih međunarodnih baza podataka” [6]. Međutim, osim izuzetno pozitivnih efekata, digitalni mediji u odnosu na te iste ciljeve mogu prouzrokovati i brojne negativne, što smo prikazali u Tabeli 2.

Put prevazilaženja rizika koje sa sobom mogu donijeti digitalni mediji je adekvatna pozicija nastavnika u vaspitnoobrazovnom procesu. „Uloga nastavnika je, između ostalog, da kod učenika formira kritičko mišljenje i adekvatan vrednosni sistem. Ovo ne podrazumijeva da je nastavnik osoba

Tabela 2. Negativni uticaji digitalnih medija na realizaciju vaspitnoobrazovnih zadataka

Neki od zadataka svakog vaspitno-obrazovnog procesa su da:	Neki od mogućih načina deformisanja efekata vaspitno-obrazovnog procesa od strane digitalnih medija:
– obezbijedi adekvatna znanja na kraju planiranog i organizovano realizovanog procesa saznanja	– učesnici mogu doći do neadekvatnih informacija upotrebom baze podataka koja se uvijek može aktivirati i staviti u funkciju
– osposobi učesnike za razumijevanje odnosa koji vladaju između različitih oblasti ljudskog stvaralaštva	– ako programi rade umjesto djece i do dolaska do novih kvaliteta u znanju dolazi „pritiskom na dugme”, ne može se očekivati razvoj viših mentalnih funkcija, jer je za isto neophodno ličnog misaonog angažovanja koje podrazumijeva nivo analize i sinteze
– otvori puteve ka rješavanju problema koje nameće život	– nuđenjem gotovih rješenja onesposobljavaju učesnike da razvijaju sposobnost snalaženja u novim situacijama
– osnaži učesnike da unapređuju, kreiraju i stvaraju.	– „receptura” guši kreativnost
– uvaži različitosti i obezbijedi individualizacija nastave	– programirani materijal za diferencijaciju učenja prema nivoima složenosti mogu samo da grupišu, nikako da individualizuju prema specifičnostima svakog pojedinca
– omogućće upoznavanje sa svjetskom baštinom i dostignućima iz oblasti nauke, tehnike i tehnologije	– demotivišu učesnike da istražuju, jer se zadovoljavaju simulacijom u virtuelnoj stvarnosti
– uputi u otkrivanje sopstvenih mogućnosti i realizaciju potencijala.	– povezivanje igre i učenja, što lako može da dovede do pseudoigre i zadovoljavanja na nivou zabave, a ne formiranjem želje za novim saznanjima sebe i oko sebe.

koja indoktrinira, obzirom da je termin indoktrinacija izveden iz latinskog glagola *doctrinare*, čije je osnovno značenje podučavati. Indoktrinirati, u ovoj situaciji, značilo bi ubjeđivati učenika/e da su uvjerenja i potrebe koje im se nameću, njihova stvarna uvjerenja. Međutim, razvijanje kritičkog mišljenja kod učenika opovrgava ovu mogućnost, jer sopstvenim sagledavanjem i provjerom dobijene informacije djeca izbjegavaju mogućnost da budu izmanipulisana sa bilo čije strane. Kroz adekvatnu komunikaciju sa učenicima, nastavnik vodi proces pretvaranja potencijalne manipulativne

javnosti u kritičku javnost, čime omogućava promjene u samoj strukturi opštenja među ljudima. Medijima se na taj način onemogućava da kroz komunikaciju od subjekata stvore objekte u procesu komuniciranja” [7].

Djecu treba osposobiti za upotrebu digitalnih medija kao mogućnosti za neformalno učenje, kao sredstava za ovladavanje svijetom i kao predmeta kritičke ocjene – od čega će imati koristi u organizaciji svakodnevnog života i rada. To istovremeno, kao preduslov, ali i kao posljedica, zahtijeva unapređenje komunikološko-medijsko-pedagoškog obrazovanja i usavršavanje nastavnika, obrazovanje roditelja iz ugla medijske kulture, kao i usko povezivanje porodičnog i profesionalnog unapređenja medijske kompetencije u školama. „Javnost i kreatori politike gledaju na decu kao na posebnu medijsku publiku kojoj je potrebna zaštita od potencijalno negativnog uticaja masovnih medija... Tvrdnja da je deci potrebna zaštita zasniva se na stavu da su deca na nižem nivou razvoja – saznanjog, emocionalnog i moralnog – kao i na nižem nivou iskustva... Medijska pismenost može da pomogne deci, mladima i odraslima da umanje negativan i da povećaju pozitivan uticaj medijskih poruka. Medijska pismenost može se steći” [8]. Škola je, zajedno sa porodicom, najpozvanija da uputi djecu u (ne)poželjne uticaje, kao i u vrijeme koje se provodi u izolaciji, tj. druženju sa virtuelnim svijetom. „Koliko tehnologija uvlači ljude u virtuelnu stvarnost, toliko ih umrtvljuje za one koji su zaista blizu” [9].

4. ZAKLJUČAK

Zašto smo ovdje, zašto se bavimo pedagogijom, zašto se trudimo da unaprijedimo obrazovanje i zašto preispitujemo digitalne medije, digitalnu kulturu, digitalno doba ili bolje zbog koga ili čega?

U situaciji u kojoj je jedini odgovor na sva ova pitanja – zbog djece, učenika, njihove, pa samim tim i naše perspektive, onda je važnije od svega šta je to što njima treba, a ne šta nas ograničava!

Ako je strah činilac koji nas vodi kroz proces prihvatanja promjena, onda nam putevi ne mogu biti otvoreni, ali ako smo samo uplašeni od nule sopstvenih želja za napretkom, a ono ispred nas je uvijek neizvjesno, onda će nam digitalni mediji u školi postati partnerima i dodatno nas povezati sa onima zbog kojih jesmo nastavnici.

Digitalni mediji, kao dio svakodnevnog života i učenika i nastavnika i društva u cjelini, ne mogu se ignorisati u oblasti koja po svojoj profilaciji treba da bude nosilac napretka i modernizacije. Ipak, nepoželjno je ka-

ko skretanje pogleda od realnosti, tako i nekritičko prihvatanje i euforično digitalizovanje škole kao institucije stare koliko i samo čovječanstvo.

S obzirom na to da je jedan od ključnih ciljeva osnovnog školstva osposobljavanje za učenje učenja, zarad pripreme za samostalno sticanje znanja i života u budućnosti, a digitalni mediji posrednici u traganju za svakodnevnim promjenama i zaključcima do kojih dolaze naučnici iz cijelog svijeta, nastavnici moraju imati to na umu i usmjeravati djecu ka efikasnijim putevima do cilja. Živa riječ, kao jedan od osnovnih izvora znanja u nastavi, neprevaziđena je i u digitalnim medijima ne dobija suparništvo, već pomoć i podršku u radu.

Neki od digitalnih medija su proizvedeni za potrebe nastave, a neki samo prilagođeni potrebama škole, ali su u svim informalnim i neformalnim oblicima obrazovanja veoma zastupljeni i o njima se ne govori kao o retrogradnim i zatvorenim sistemima kao što se kroz kritike škole često naglašava. „Nezvanične obrazovne oblike valja sagledati ne samo kao dopunu zvaničnog obrazovnog sistema, nego i kao njegovu kritiku” [10], jer je postojanje želje i potrebe, kao znak nekog nedostatka, da se na nekom drugom mjestu (kurs, seminar, online edukacija, internet i razni sajtovi) na drugačiji način dođe do znanja, upravo signal da škola ne vrši svoju funkciju... nekada, možda nedostaje samo šansa da se uspostavi kvalitetnija veza između škole i života?!

LITERATURA

- [21] Negroponte, N. (1995): *Being Digital*, Alfred A. Knopf., New York, str. 167.
- [22] Rečicki, Ž. i Girtner, Ž-L. (2002): *Dete i kompjuter*, ZUNS, Beograd, str. 169.
- [23] Ivić i dr., (2001): *Aktivno učenje 2*, Institut za psihologiju, Beograd, str. 194.
- [24] Bronferbrener, J. (1997): *Ekologija ljudskog razvoja*, ZUNS, Beograd, str. 36.
- [25] Prensky, M. (2004): *The Emerging Online Life of the Digital Native: What they do differently because of technology, and how they do it*, New York, str. 167.
- [26] Mijanović, N. (2002): *Obrazovna tehnologija*, Obod DD Cetinje, str. 244–245.
- [27] Todorović, K. (2008): *Komunikacija i mediji u funkciji vaspitnih uticaja*, ODN knj. 34, CANU, Podgorica.
- [28] Poter, Dž. (2011): *Medijska pismenost*, Clio-FORIN, Beograd, str. 121.
- [29] Goleman, D. (2007): *Socijalna inteligencija*, Geo-poetika, Beograd, str. 16.
- [30] Šušnjić, Đ. (1997): *Dijalog i tolerancija*, Čigoja štampa, Beograd, str. 235.

Katarina TODOROVIĆ

SCHOOL AND DIGITAL MEDIA

Summary

In this paper we want to critically think about unprincipled relationship of Montenegrin society toward children as its own future, from the perspective of digital media impact in and out of school. Since we live in digital era, skills that digital media require are necessary to all of us. The purpose of primary education in Montenegro is education of children, which means preparing for the future through creating value system, providing knowledge, skills and habit forming. The aim of this paper is an attempt to illuminate the position of students between life outside of school and in school, and we begin with the assumption that the present generation grows and develops along with the development of digital media, but the school as an institution does not. School, as a service that needs to provide children with skills for independent living and techniques for getting new knowledge, instead of leading to modernization when digitization is concerned, it „lags” and does not adapt to modern requirements. The question is where is the place of the children in all of this, and how they can balance between what promotes school on one side, and a book that mass media do not promote, on the other? The level and quality of the requirements of verbal, nonverbal and written communication, is very different in school today from the standards promoted by mass culture, which affects the development of children, and it also creates confusion when it comes to forming attitudes, through which ultimately personalities are formed.

Key words: students, teachers, school, digital media, education